

TAKÁCS Zsuzsanna Mária

adjunktus

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudomány Kar

senior lecturer

University of Pécs Faculty of Arts, Pécs, Hungary

email: takacs.zsuzsanna@pte.hu

AZ ALSÓFOKÚ ERDÉSZETI SZAKKÉPZÉS KIALAKULÁSA A DUALIZMUS IDEJÉN

DEVELOPMENT OF FORESTRY PROFESSIONAL EDUCATION IN HUNGARY

ABSTRACT

In our presentation we are going to examine the 19th appearance of forestry professional education in Hungary focusing on the engineer training created in the beginning and the creation of lower forestry vocational schools. An integral part of the historical development of the Hungarian professional education is the institutionalization of the Hungarian primary - and then secondary forestry education, in the creation of which the authors of the articles published through two decades, between 1862 and 1883 in the Forestry Journal founded in 1862 had imprescriptible merits, these authors exposed their thoughts using the awareness raising and influencing power of the press. The journal and then the successor National Forestry Association (1866), provided the possibility for experts speaking in favour of the development of forestry professional education, and as its result they stated that an independent state primary forester school is needed to be set up. An integral part of the historical development of the Hungarian professional education is the institutionalization of the Hungarian primary - and then secondary forestry education, in the creation of which the authors of the articles published through two decades, between 1862 and 1883 in the Forestry Journal founded in 1862 had imprescriptible merits, these authors exposed their thoughts using the awareness raising and influencing power of the press.

Kulcsszavak: erdészeti szakképzés, intézményesülés, 1862–1883, Erdészeti Lapok, Magyarország

Keynotes: forestry education, institutionalization, 1862–1883, Forestry Journal, Hungary

1. Bevezetés

A magyar szakoktatás történeti fejlődésének szerves részét képezi a magyar alsófokú erdészeti oktatás intézményesülése, amely azonban mostanáig nem került a szakoktatással foglalkozók kutatási területei közé. Létrejöttében elvülhetetlen érdemei vannak az 1862-ben alapított Erdészeti Lapok hasábjain két évtizeden keresztül (1862–1883) megjelenő cikkek szerzőinek, akik felhasználva a sajtó figyelemfelkeltő és befolyásoló erejét, fejtették ki gondolataikat. A folyóirat biztosította a lehetőséget az erdészeti szakoktatás fejlesztése érdekében felszólaló szakembereknek, melynek eredményeként megállapították, hogy önálló állami alerdész iskola felállítása szükséges és 1883 őszén megnyitotta kapuit a Királyhalmi Erdőőri Szakiskola, az ország első állami alsófokú erdészeti szakiskolája. A tanulmány ezen folyamat bemutatását állítja középpontba és ismerteti a korszakban alapított iskolákat, melyek jogutód intézményei a mai napig meghatározóak hazánk és a szomszédos országok erdészsképzésében.

2. Az erdőőri szakképzés kezdetei

A magyar erdészeti szakoktatás történeti kutatásának fókuszában a Selmechányai Erdészeti Intézet/Akadémia és annak jogutód intézményei álltak az utóbbi évtizedekben és csak kevesen foglalkoztak az alsófokú szakképzés területével (közülük is kiemelkedik Kollwenz Ödön). Vajon milyen volt kezdetben képzésük, milyen szaktudást vártak el tőlük és miért tartották fontosnak az erdőmérnökök mellett főként a 19. század közepétől kezdődően az erdőőri iskolák felállítását?

A modern erdőgazdálkodás kialakításához a kezdő lépések a 18. század közepétől indultak meg magyar területen, Nyugat-Európában azonban már a század elejére szakirodalomban megjelenő tudománnyá váltak az évszázados erdészeti ismeretek.¹ 1769-ben jelen volt az ország területén az Európában is a legmodernebben működő Hradek-likavai/Liptóújvár-hradeki mintagazdaság, mely Mária Terézia uralkodása alatt fejlődött magas színvonalra és a rablógazdálkodást folytató erdőbirtok.² Ezen állapoton kívántak változtatni a kor szakemberei, mivel a magyar erdőgazdálkodás évszázados lemaradásban volt az osztrák, a cseh és a német erdőgazdálkodás mögött.³ Ekkor vált szükségessé először erdészeti szakemberek képzése a kor legújabb ismereteinek tükrében, mely kezdetben osztrák és cseh mintára a praktikánsi rendszert vezette be, azonban ez majd felsőfokú képzést fog nyújtani. A praktikánsképzőben, mely nem oktatási intézmény volt, hanem gyakorlati képzést nyújtó erdőgazdaság,

az erdészgyakornoknak közigazgatási, jogi és gazdasági ismeretekkel kellett rendelkeznie, emellett matematikában és térképészeti ismeretekben kiemelkedő jártassággal, mivel főként magyar területen, mivel a szakszerű erdőterképezés még csak nagyon kis részét fedte le az ország erdőségeinek.⁴ Liptóújváron az 1790-es években Wisner Ferenc⁵ a népiskolában erdészeti ismeretek oktatásával is foglalkozott, azonban az iskola csak rövid évig létezett. A 19. század elején azonban a fejlettebb erdőgazdaságok már szükségesnek tartották a képzett segédszemélyzetet, így jött létre a kismartoni német nyelvű iskola, mely szintén csak néhány évig létezett és a keszthelyi Georgikonhoz kapcsolódó, 1806-1848 között működő erdész-vadász képzést nyújtó iskola, ahova 15 évesen kerültek be a diákok és három éves képzést követően kerültek ki a gazdaságokba kétéves gyakorlatukra.⁶

3. Az Erdészeti Lapokban megjelent írások

Az 1851-ben alapított Ungarischer Forstverein, a Magyar Erdészegylet már 1861-ben megfogalmazta az erdőgazdálkodás színvonalának emelése érdekében „alsóbbrendű műszaki személyzet” számára létesítendő iskola igényét, aminek helyét Pozsonyban képzelték el, azonban mivel az erdőbirtokosoktól vártak ennek felállítását, ez nem valósult meg.⁷ Még ugyanebben az évben jelent meg Fuchs Frigyes Magyarország őserdei című munkája, melynek nyolcadik fejezetében fejt ki a szerző az erdésziskolákra vonatkozó gondolatait.⁸ Fuchs Frigyes fölmérő-mérnöként és okleveles erdészként dolgozott az ország területén, tanulmányait pedig a pesti mérnöki képzést követően az ausztriai mariabrunni erdészeti akadémián végezte.⁹ Fuchs a fejlődés egyik legnagyobb gátló tényezőjeként említi az erdőbirtokosok szakmai ismeretének és a megfelelő elméleti és gyakorlati képzettséggel rendelkező erdészeti szakemberek alkalmazásának hiányát. „Az erdőmester – írja munkájában – legyen bár mégoly ügyes, tette kész, igen értelmes ember, mégis, ha rest, tudatlan erdészei vannak, nem fog az erdőkezelésben előrehaladni, hacsak nem veszi a fáradságot, és tehetsége is van hozzá, hogy ügyes embereket képezzen ki magának.”¹⁰ Javaslat szerint az ország minden „erdősült” megyéjében létesíteni kellene egy erdőőri iskolának, melyet a megyei erdőmester irányítana. Ismerteti az Ungarischer Forstverein által 1858-ban megjelentett javaslatot, mely három erdészeti iskola felállítását javasolta Keszthelyen, Tótlipcsén és Bihar vármegye területén egyenként 30 diákkal, gyakorlati képzést hangsúlyozva, tanerdészettel kiegészülve.¹¹ Azonban ő maga javaslatában már az ország területét lefedő iskolahálózatot javasolt, szintén egy 30 holdas tanerdővel, „tanpagonnyal” kiegészülve, ahol a helyi erdőőr részesítette

volna gyakorlati képzésben az ott tanuló diákokat, akiktől elvárta az írni-olvasni tudást, viszont a magasabb szintű matematikai ismereteket itt sajátították volna el. A tanítás módszereként a 19. század elején megjelenő, Anglia területéről származó Bell-Lancaster módszert jelölte meg, mivel véleménye szerint a „lancasteri tanítási mód a helyénvaló, és néhány személlyel sokat lehetne javítani rajta, amiért is célszerű lenne a dolgokat úgy elrendezni, hogy néhány kitanult növendék házitanítóként mindig visszamaradna az új jövevények bevezetésére”.¹²

Az Erdészeti Lapokban, az Egylet – amely 1866-tól Országos Erdészeti Egyesület néven működött – hivatalos lapjában megjelenő írásokban egyre többször foglalmazták meg a magyar alsófokú erdészeti szakképzés létrehozásának szükségességét. 1862-ben induló lapban folyamatosan jelentek meg azok az írások, melyek két évtizeden át tartó vitát eredményeznek abból a szempontból, hogy a képzés alsó- vagy középfokú iskolatípusként valósuljon meg, egyáltalán miért van szükség a mérnökök mellett a segédszemélyzet kiképzésére is. Az első írás, mely a témát érintette Erdődi Adolf tollából származott az első évfolyam ötödik számában.¹³ Ezen álnév alatt a 19. század második felének kiváló magyar erdészeti szakembere, Divald Adolf (1828–1891) jelentette meg írásait, aki Wagner Károllyal együtt a lap alapítója volt.¹⁴ „Az erdőszejölt (Forstkandidat) – olvashatjuk írásában – oly fiatal ember, a ki miután az erdőszejölt tanfolyamot végezte volna, a gyakorlati szolgálat minden ágában alkalmaztatik, köteles lévén legkésőbb három évvel a szolgálatba való lépte után az álladalmi erdőszejölt közvizsgát megállani. (...) Az erdőszejölykornok, a közvizsgát jól megállott, az álladalmi szolgálatba végelesen fölvetett és fölesketett erdőszejölt. (...) A közerdőszejölt személyzetre nézve pedig az erdősuhancz (Forstjunge), oly fiatal ember, a ki napi díj mellett minden nemű a közerdőszejölt szolgálatban alkalmaztatik, de szabály szerint csak úgy lehet közerdösszejölt, ha a második rangú álladalmi vizsgát becsülettel megállotta.”¹⁵ Arról pedig, hogy milyennek is kell lennie egy végzett erdésznek, így nyilatkozott: „Szerintünk a közerdösszejölt legyen: 1-ör izmos, edzett, egyszerű életmódhoz szokott, az erdőt hazájának néző, magát csak abban — hon érző ember; 2-or legyen azon környék szülöttje, a hol később szolgálnia kell, hogy az embereknek ne csak nyelvét de minden egyéb csínját binját is ismerje; 3-or tudjon olvasni, írni, számolni; 4-er azon munkálatokat, melyek fölött a tulajdonképi erdővédelmen kívül kellend örködni, oly ügyesen tudja végezni, mint bár mely munkás.”¹⁶ A következő évfolyamban, 1863-ban azonban már nem csak egy írás foglalkozott az erdészeti szakképzésről és azon belül is a segédszemélyzet oktatásának ügyével, hanem az év során megjelent összes cikk (59) közül összesen 7, tehát a megje-

lentetett írások 11,8%-a foglalkozott az alsófokú képzéssel és fogalmazták meg szerzőik annak szükségességét. Innentől kezdve az Erdészeti Lapokban megjelenő cikkek számaránya folyamatosan növekedett. A kezdetekre jellemző évi 40–60 írásról az 1880-as évek elejére már évi 120–130 cikket találhatunk.

1. táblázat: Az alsó- és középfokú oktatásról szóló cikkek száma és aránya 1862–1865 között
Table 1.: Number and rate of articles about primary- and secondary education between 1862–1865

Évfolyam	Alsó- és középfokú	Összes
1862	1	45
1863	7 =11,8%	59
1864	3	54
1865	5=8,3%	60

Forrás: saját szerkesztés az Erdészeti Lapok cikkei alapján

Ezen írások között pedig ugyan változó arányban, de végig megtalálhatjuk az erdészeti oktatásra vonatkozókat. Az erdészeti szakoktatásról szóló cikkek száma 1862–1883 időszakosan jelent meg nagyobb arányban, és ha megfigyeljük, mely évekhez kapcsolódóan találunk magasabb százalékban írásokat a témában, akkor az országos, az erdészethez kapcsolódó változásokat is figyelembe kell vennünk. 1863-ban jelent meg a lapban Hideghéthy Antal írása Az országos mező- és erdőgazdasági tanügy érdekében címmel (földbirtokos, címzetes miniszteri tanácsos), aki a földművelésügyi osztály vezetőjeként is foglalkozott a témával.¹⁷ Hideghéthy az Országos Gazdasági Egyesület 1862 őszén, a gazdasági és erdészeti tanügy szerevezésére létrehozott bizottság ülésén tartotta meg beszédét, melyet a lap a következő évben közölt, hogy minden érintett megismerhesse gondolatait. „Az országnak majdnem egész vagyoni értéke a földbirtokban fekszik. A nemzetetőnek legnagyobb része ennek művelésére – a mezőgazdaságra – fordítatik. Ebből kell kikerülni majdnem minden szükségünk fedezésének. (...) Minden életrevaló lépés tehát – olvashatjuk a megjelent írásban –, melyet mezőgazdaságunk hasznosításának valódi emelésére teszünk, – minden intézmény; melyet annak helyes irányú felvirágoztatására létrehozni képesek vagyunk, – mind közvetlen mind közvetve csak üdvös következményü leend egész nemzeti jólétünkre, és létünk biztonságára.”¹⁸ Beszédében kitért az oktatási intézmények tanáira és azok szakértelmére, példaként hozta fel az angliai és belgiami gyakorlatot; az iskolák tananyagát tekintve főleg a gyakorlatot állította fókuszba, viszont a tudományos ismeretek közül nélkülözhetetlennek tartotta az alapismeretek elsajátítását – elsősorban a ter-

mészettant, vegytant, földismeretet, állat- és növénytant, valamint a matematikát. Az erdészeti tanintézetek esetében jegyezte meg, hogy az általa javasolt mezőgazdasági területek közül az első háromban (dunántúli, északnyugati Kárpátok a Hernád völgyéig, valamint a Felső-Tisza vidéke a Kőrösíig) a gazdasági tanintézetek mellett jöjjenek létre az erdészeti szakképzést biztosító iskolák. Emellett felhívta a figyelmet arra, hogy az intézetek létrehozásakor ügyelni kell arra, „nehogy élehetetlen tudódiságnak, és egyoldalú éretlen tendenciáknak műhelyévé váljanak, vagy nyavalygó tehetetlenségben satnyuljanak el”, hanem életerejük és funkciójuk „a gazdasági közélettel való szoros kapcsolatban és folytonos nyílt összeköttetésben rejlik”.¹⁹ A Hideghéthy Antal által megfogalmazott gondolatokra nem késett az erdészeti közélet válasza, mely a következő lapszámban látott napvilágot M álnév alatt.²⁰ A szerző kitér az erdészeti tanintézetek különböző fokaira, hiszen „[A]z előképzettségen alapszik minden további szakképzés, azért a megkívántató előképzettség foka legjobban jellemzi valamely iskola rangját”, azonban nem támogatja a középfokú intézmények létrehozását, ahol szerinte a jövő erdésze 18 éves koráig általános tanulmányokat folytasson, majd utána lépjen a szakoktatás területére, hiszen „hogy valaki okos erdősz vagy gazda lehessen előbb okos embernek kell lennie; ehhez pedig legalább az emberi tudományok legfontosabbjaiból a leginkább tudni méltóknak ösmerete szükséges”.²¹ M. a gimnáziumi képzés utáni szakoktatást támogatja, ahol a tanulók alapos gyakorlati ismeretekhez juthatnak és az elméleteredményeit képesek a gyakorlatba átültetni. „Nem idomítani hanem művelni, s nem gyöngé önmásunkká erőszakosan képezni, hanem sajátásaikat tisztelve (...) mindeniket a haza derék és hasznos polgárává nevelni. Nem kiskoru iskola tanulókat és szándékos képmutatókat hanem férfiakat az igazság és élet számára akarunk képezni.” – olvashatjuk írása végén.²² A kezdeti időszakra jellemző cikkben láthatjuk, hogy nem minden erdészeti szakember támogatta az alsó- és középfokú intézményrendszer kialakítását, hiszen többen is az erdőmérnökökben, így a felsőfokú képzésben látták a biztosítékát a helyes erdőgazdálkodásnak, akik majd átadják tudásuk egy részét az őket segítő helyi munkásoknak.

Kiemelkedő időszak a lap indulásának első két éve mellett az 1877-től 1883-ig tartó időszak az oktatásügyről szóló írások tekintetében, mely az 1879-ben megjelenő első magyarországi erdőtörvény, valamint az 1883-ban létrejött első erdőörképző szakiskola előkészítésének és megvalósításának ideje. A következő táblázatban ezen időszakban megjelenő arányokat láthatjuk.

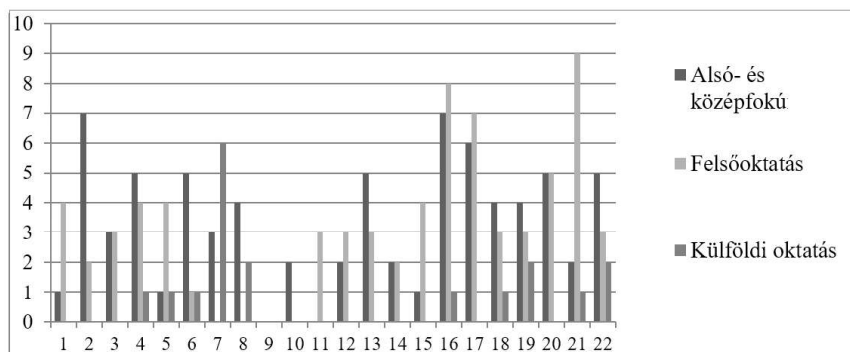
2. táblázat: Az erdészeti szakoktatással foglalkozó cikkek száma és aránya 1877–1883 között
Table 2.: Number and rate of articles dealing with forestry vocational education between 1877–1883

Évfolyam	Cikkek	Oktatásügy	Összes ²³
1877	132	16=12,1%	174
1878	106	13=12,3%	163
1879	121	8	173
1880	129	9	190
1881	122	10	170
1882	123	12=9,7%	170
1883	135	10	198

Forrás: saját szerkesztés az Erdészeti Lapok cikkei alapján

Az erdészeti alsó-és közép-, illetve felső- és külföldi oktatás témájában megjelent cikkek arányát mutatja számunkra a következő diagram az Erdészeti Lapokban 1862 és 1883 között megjelent cikkeket tekintve.

1. ábra: Az erdészeti alsó-, közép-, felsőfokú, valamint külföldi szakoktatással foglalkozó cikkek aránya
Figure 1.: Rate of articles dealing with primary-, secondary-, higher- and foreign forestry vocational education

Forrás: saját szerkesztés az Erdészeti Lapok cikkei alapján

A magyarországi erdészeti szakoktatásra vonatkozó írások mellett a külföldi tanintézetekről, az ott folyó oktatásról szóló cikkekben elsősorban az osztrák, porosz, bajor erdészeti szakoktatást (pl. Mariabrunn és Berchtesgaden) mutatták be, azonban olvashatunk az orosz és francia erdészeti tanügyről is. A magyar terület érintve 1877 folyamán az összes megjelent cikk 5,3%-a (7 db) szólt az alsófokú erdészeti szakoktatásról, ami nem véletlen, hiszen 1876-ban alakult meg az Országos Erdészeti Egyesület Szakoktatási Bizottsága, melynek tagjai között találhatjuk Bedő Albert, Fekete Lajos és Hoffmann Antal mellett a lap szerkesztőjét, Wagner Károlyt is.

3. táblázat: Az 1877 és 1883 között az oktatásügy témájában megjelent cikkek száma

Table 3.: Number of articles published in the topic of education between 1877 and 1883

Évfolyam	Alsó- és középfokú	Felsőoktatás	Összes
1877	7=5,3%	8	132
1878	6=5,6%	7	106
1879	4	3	121
1880	4	3	129
1881	5=4,1%	5	122
1882	2	9=7,3%	123
1883	5=3,7%	3	135

Forrás: saját szerkesztés az Erdészeti Lapok cikkei alapján

Amint látjuk, az erdészeti felsőoktatásról szóló írások mellett hasonló számban találjuk meg az erdészeti segédszemélyzet képzéséről, iskolatípusának kérdéséről született cikkeket. Elsőként, még 1876-ban Fekete Lajos, a selmecbányai akadémia tanára terjesztette be javaslatát az egyesülethez az alsófokú iskolák létrehozásának ügyében. A közgyűlés elé terjesztett javaslatát az Erdészeti Lapok 1877-es januári számában olvashatjuk. A jövő magyar erdőöreibre vonatkozóan több pontban fogalmazta meg elvárásait, melyek között például ezt is olvashatjuk: „Mint az erdővédelem leglényegesebb közegének, pontosan ismernie kell az erdészeti és vadászati törvényeknek és rendőri intézkedéseknek legalább azon határozatait, melyek szolgálatával kapcsolatban vannak, ép úgy mint az erdőt bármi oldalról fenyegető veszélyeket és bajokat, az azok elhárítására alkalmazható gyakorlati eljárásokkal együtt. Természetesen tisztában kell lennie az erdővédelmek minden szabályszerű kötelességeivel is.”²⁴ A legnagyobb problémát az ország erdőgazdálkodásában résztvevők körében abban látja, hogy „az erdővédszemélyzetnek felénél nagyobb része nem tud annyira írni, hogy naplót vezetni, fizetésjegyzékeket sat. szerkeszteni képes lenne, annál kevésbé a legegyszerűbb számolási műveleteket végrehajtani; még kevesebben értenek kellő mértékben az erdei munkákhoz, és csak csekély töredékre apad azok száma, kiket az intéző erdész még irodai munkákra, számolás- és rajzolásra is felhasználhatna. Ilyenek csak némely kincstári, közalapítványi és nagyobb, jól rendezett magánuradalmakban fordulnak elő.”²⁵ Írásában a magyarországi viszonyokat ismertetve (gyakorlatban képeznek ki sokszor írástudatlan embereket) kitér a cseh, osztrák és a német képzési rendszerre is, azon belül a szász, a porosz és a bajor területek különbségeire is felhívva a figyelmet. Ez utóbbi, a bajor esetben mutatja be a képzésükben megjelenő tantár-

gyakat (mennyiségtan, növénytan, ásvány- és kőzetan, számvitel, erdőhasználat, erdővédelem, vadászati ismeretek, valamint a szabályok, törvények ismerete). Ezen ismereteket várna el a magyar képzési rendszertől is – erdőtenyésztés, erdőhasználat, erdővédelem törvényi szabályai, vadászattan, mennyiségtan, mértan, erdészeti növénytan, írás, fogalmazás, számolás, rajzolás –, mely során megfogalmazza, hogy többek egyikét tárgyat feleslegesnek fognak tartani, de ezen ismeretek nélkülözhetetlenek lesznek az erdőőrök későbbi munkája során. Ezen tantárgyakhoz tantervet is mellékelte heti óraszámokkal, valamint a kétéves képzést gyakorlattal zárta. Iskolája a gimnázium vagy a reáliskola első két osztályának elvégzésével vagy ennek hiányában felvétellel válna tandíjmentesen elérhetővé a 15-20 év közötti korosztály számára.²⁶ „A közgyűlés – írta végezetül – kimondja, hogy az országban legalább egy erdőőri-iskola felállítását az alsóbb rendű műszaki segédszemélyzet kiképzésére szükségesnek tartja, és megbízza az igazgató választmányt az eszme tisztázása- és foganatosítására a rendelkezésére álló eszközökkel a lehető megtenni.”²⁷

4. Az első iskola létesítése

Az 1870-es évek végén születő első magyar erdőtörvény javaslatában a következőket olvashajtuk az erdészeti szakemberekre vonatkozóan: „14. §. Az erdőbirtokosok a gazdasági terv szerinti erdőkezelés biztosítása végett kötelesek szakértő erdészeket tartani, s azokat a közigazgatási bizottságnak ezen állásukban való hivatalos megerősítés végett bejelenteni. A közigazgatási bizottság beleegyezésével közös erdész tartására több erdőbirtokos is egyesülhet. 15. §. A 10. §-ban nevezett erdőbirtokosok az erdők megőrzése végett elegendő számú erdőőröket is kötelesek tartani. Csekélyebb terjedelmű erdőkben azonban megengedhető, hogy az erdőkezelés az erdőőrzéssel ugyanazon személyekben egyesíthetők.”²⁸ Emellett pedig a javaslat magában foglalja azt is, kik is lehetnek erdőőrök: „31. §. Erdőőröknek a 10. §-ban nevezett birtokosok erdeiben e törvény kihirdetésétől számított 10 év alatt csak feddhetlen életű és 24. évüket betöltött, olvasni és írni tudó oly egyének alkalmazhatók, kik a földművelési minisztérium által kiadandó utasítás szerint az erdővédi vizsgát jó sikerrel kiállították.”²⁹ A Trefort Ágoston által – aki 1876-78 között ideiglenes földművelés-, kereskedelem- és iparügyi miniszter is – kiadott 1877. évi 13.259. sz. rendelet az erdőőrök szakvizsgálója tárgyában elemi népiskolai végzettséghez kötötte a szükséges szakvizsgát a gyakorlati idő megléte mellett.³⁰ Az egyesület Szakoktatási Bizottsága végül két erdőőri szakiskola létesítésére tett javaslatot, Liptóújvár-Hradek és

Szekszárd mellett, így a különböző erdőterületeket is figyelembe vették. Emellett pedig egy kötelező, egyéves gyakorlatról is tárgyaltak, melyet a jelölteknek erdei munkásként, vadászként vagy erdőőri segédszolgálatban kellene eltölteniük.³¹ A gyakorlatban tevékenykedő szakemberek egyre jobban várták a szakképzett erdőőröket, azonban csak az 1860-as évek végén kialakult rendszer létezett még mindig, ami évente egy alkalommal gazdasági, reál- vagy gimnáziumot végeztek számára tett lehetővé egy államvizsgát, amelyet 3-6 év igazolt, gyakorlattal eltöltött szolgálat után tehetett le az, aki mai fogalmaink szerint középfokú erdészeti végzettséget szerzett.³² „Az erdőbirtokosok – olvashatjuk gróf Tisza Lajosnak, az Országos Erdészeti-Egyesület elnökének a minisztériumhoz írott előterjesztésében – ma jobb erők hiányában oly egyéneket kénytelenek az erdei segédszolgálatra alkalmazni, kik az erdő természetéről, annak mikénti kezeléséről és neveléséről a legnélkülözhetlenebb alapfogalmakat is alig bírják, s működésük igen csekély kivétellel főleg csak a fatolvajlások megakadályozására irányzott őrzési szolgálatból áll, s minthogy az ily egyének, sem az erdő természetét nem ismerik, sem a kellő benső érzéssel nem bírnak, az erdő iránt igen gyakran még az egyszerű őrzési teendőket sem végzik megfelelő sikerrel.”³³ Az elnök előterjesztésében felsorolta az egyesületnek idáig végzett munkáját az erdőőrök szakképzésének ügyében – bizottság felállítása a képzés kialakítására, tankönyvek írására kiadott pályázatok –, felhívta újból a figyelmet az erdőgazdálkodás szempontjából fontos segédszemélyzet képzésére, melyet az egyesületi ülésekre érkező tagok egyöntetűen támogattak az elmúlt évek folyamán.

A születő törvény, a kiadott rendelet és az erdészeti szakemberek egyre erősödő igénye is hozzájárult ebből adódóan a szakképző intézmények mielőbbi megvalósulásához. Az 1879. évi XXXI. tc. – Magyarország első erdőtörvényének – 37. § a következőket tartalmazza az állami és jogi személyek erdőbirtokaira vonatkozóan: „Erdőőr, ki egyuttal a vadászatra való felügyeletet is gyakorolhatja, csak oly egyén lehet, a ki: a) fedhetlen életű; b) életének 24-ik évét betöltötte; c) a 17. §-ban megnevezett birtokosok erdeiben, e törvény kihirdetésétől számított 10 év letelte után, kizárólag csak oly egyének lesznek alkalmazhatók, kik a fenn elősorolt kelléken felül, bizonyítvánnyal képesek igazolni, hogy az erdőőri szakvizsgát a földművelés-, ipar- és kereskedelmi minister által, a belügyi ministerrel egyetértőleg kiadandó utasítás szerint, jó sikerrel kiállották.”³⁴ A törvény kihirdetéséről, 1879. június 14-től lépett hatályba, tehát innentől kezdve tíz év állt rendelkezésre olyan intézmények létesítésére, ahol a leendő erdőőrök a megfelelő ismeretekkel ellátva tehetik le vizsgájukat és állhatnak szolgálatba. A földművelés-, ipar és kereskedelmi miniszter, mint az erdők legfőbb felügyeleti

hatósága elrendelte az erdőőrök gyakorlati oktatását és kiadta 25347/1880. sz. rendeletet az erdőőrök szakvizsgája tárgyában. Ezen szakvizsgák azonban már nem tudták biztosítani a későbbiek során a magyar erdőgazdálkodás további fejlődését.³⁵

Az első erdőőri iskola létesítésére így szükségszerűen és a több évtizeden át zajló javaslatokat követve került sor, bár helyszíne nem a korábban felvetődött településeken lett kijelölve. Tisza Lajos 1881. decemberi elnöki beszámolójában érintette a létrehozandó erdőőri szakiskolát és az ott folyó oktatást, a minisztériumnak erre a célra fordítandó keretösszegét, mely alapján „egy az Alföldön felállítandó s egyelőre 12 személyre berendezendő iskolára irányult”.³⁶ Így jött létre a Szeged melletti Ásotthalmon az első erdőőri szakiskola, mely 1883 őszén nyitotta meg kapuit és a megnyitó utáni hetekben látogatást tett az iskolában az épp Szeged mellett hadgyakorlaton résztvevő I. Ferenc József is, melynek emlékére Királyhalomnak nevezték át a települést.³⁷ Az Erdészeti Lapokban is megemlékeztek az iskola létrejöttéről, Horváth Sándor írásában a következőket olvashatjuk az erdőőrök fontosságáról: „...az erdészetenél a jó segédszemélyzet nélkülözhetetlen feltételét képezi az előhaladásnak. Az erdőgazdaság természeténél fogva külterjes; kezelésénél költségesebb szellemi munkaerő csak kis mértékben alkalmazható, úgy, hogy a magasabb szakképzettséggel bíró erdőtiszteknek, ha a tervezés és intézés feladatát betölteni kívánják, nemcsak a kisebb üzemi munkálatok végrehajtását, hanem igen gyakran még az olyan fontosabb műveletek vezetését is alárendelt közegeikre, az erdőőrökre kell, hogy bizzák, melyek gyakorlati ügyességen kívül bizonyos fokú önállóságot és szakértelmet is megkívánnak. Működésük ennél fogva valóban eredményes és valóban kielégítő csak akkor lehet, ha a segédszemélyzet, melyre támaszkodniuk kell, értelmes, képzett és megbízható.”³⁸ Az iskola itteni megalakulásában nagy szerepe volt az egyesület elnökének, Tisza Lajosnak, aki ekkor a szegedi nagy árvíz (1879) követően a város újjáépítésének királyi biztosaként is tevékenykedett, Szeged városa pedig ingyenes területátadással (belterületéből, legelőből és erdőből), valamint pénzbeli támogatással is hozzájárult az iskola létesítéséhez és három leendő diák számára biztosított alapítványi helyet az intézetben. Az iskolától emellett az Alföld fásításának feladatát is várta a város és az ország, mely Szeged és az Alföld iparának fellendülését is remélte a terület erdősítésének következtében.³⁹ Az iskola működési szabályzatát a földművelés-, ipar- és kereskedelmi miniszter a 6750/1883. sz. rendeletével adta ki, melyben 12 főben maximalta az egy-egy évfolyamra felvehető diákok létszámát, valamint életkorukat 17–35 év között állapították meg, melyhez csatlakozott még a kötelező internátusban való bentlakás és az erdész egyenruha viselése, valamint az írás, olvasás és a négy alapművelet ismerete.⁴⁰ Az eddigi három éves gyakorlat után vizsgát

tett szakemberek helyett immár a leendő erdőőrök ugyanazokkal a szakmai elvekkel és közel azonos ismeretanyag birtokában kerültek ki munkahelyükre. Az oktatás Fekete Lajos 1877-es terve mentén alakult ki és mivel nagymértékben a gyakorlaton alapult, ezért az oktatókat kétévente váltották, hogy folyamatosan részt tudjanak venni az erdőgazdálkodás tényleges munkájában.⁴¹

Az első iskola megnyitását követően hamarosan újabb három intézményben indult meg a szakképzett erdőőrök képzése az ország területén. Ezen iskolák kialakításakor figyelembe vették, hogy különböző, az országra jellemző erdővidékeken jöjjenek létre, így indult el a képzés 1885-ben a Temesvár melletti Vadászerdön (tölgyvidék), 1886-ban az elsők közt említett és már évszázados hagyománnyal rendelkező felvidéki Liptóújváron (fenyővidék), majd utolsóként 1893-ban Görgény-szentimrén, mely a bükkös területet fedte le.⁴² Ezen iskolák létrejöttével vált teljessé az a több évtizeden át tartó folyamat, melyet jól nyomon követhetünk a korszak erdészeti szakajtójában megjelenő írások révén, amiket a dualizmus korának kiemelkedő erdészeti szakemberei vetettek papírra és osztották meg bennük gondolataikat, terveiket országos szinten az erdőgazdálkodásban tevékenykedő erdőmérnökökkel, birtokosokkal, hivatalnokokkal az igazgatás legfelső szintjéig bezárólag.

JEGYZETEK/NOTES

1. Magyar Eszter (1997): Az erdész szakemberek képzése a hivatalos szakoktatási intézmények megjelenése előtt. Erdészettörténeti Közlemények. 1997/32. szám. 6. old.
2. Magyar (1997): 6. old.
3. Magyar (1997): 7. old.
4. Magyar (1997): 16. old.
5. Wisner Ferenc neve több formában szerepel a különböző írásokban, így megtalálhatjuk Franz Vissner von Morgenstern, Vissner Ferenc néven is. Lásd pl. Kollwenz Ödön (1976): Az alsó- és középfokú erdészeti szakoktatás és az erdészeti szakmunkásképzés története. Agrártörténeti Szemle. 1976/ 1–2. szám. 201–231. old.
6. Kollwenz (1976): 202. old.; Kollwenz Ödön (2003): A kisebb erdőgazdaságok kezelésére alkalmas szakemberek iránti igény kielégítése. A középfokú erdészeti oktatás kialakulása. Erdészettörténeti Közlemények. 2003/60. szám. 65. old. http://epa.oszk.hu/02400/02451/00075/pdf/EPA02451_Erdeszettorteneti_Kozlemenyek_60_2003_065_084.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 15.
7. Kollwenz (1976): 202. old.
8. Fuchs Frigyes (2001): Magyarország őserdei. 1861. Erdészettörténeti Közlemények. 2001. 51. sz.

9. Halász Aladár (2002): Fuchs Frigyes Magyarország őserdei. Erdészeti Lapok. 2002/5. szám. 145–146. old.
10. Fuchs (2001): 120. old.
11. Fuchs (2001): 122. old.
12. Fuchs (2001): 126. old., illetve a Bell-Lancaster módszerről lásd bővebben Mészáros–Németh–Pukánszky (1996).
13. Erdődi Adolf (1862): Igénytelen megjegyzések az álladalmi erdőszeti közvizsgálatok ügyében. Erdészeti Lapok. 1862/5. szám. 142–157. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00006/pdf/EL_1862_05_142-157.pdf; Letöltési idő: 2018. 10. 05.
14. Szinnyei József (1891): Magyar írók élete és munkái I–XIV. Hornyánszky, Bp. 1891–1914. <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/d/d04096.htm>; Letöltés ideje: 2018. 10. 11.
15. Erdődi (1862): 146. old.
16. Erdődi (1862): 154. old.
17. Hideghéthy Antal (1863): Az országos mező- és erdőgazdasági tanügy érdekében. Erdészeti Lapok. 1863/2. szám. 33–60. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00015/pdf/EL_1863_02_033-060.pdf. Letöltés ideje: 2018. 10. 04.
18. Hideghéthy (1863): 35. old.
19. Hideghéthy (1863): 45. old.
20. M. (1863): Nézeteink az erdőgazdasági tanügy néhány pontjait illetőleg, vonatkozva Hideghéthy Antal úr előterjesztésére. Erdészeti Lapok. 1863/3. szám. 103–112. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00342/pdf/00342_103-112.pdf. Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
21. M. (1863): 107., 108–109. old.
22. M. (1863): 111–112. old.
23. Egyéb hirdetésekkel, előfizetési felhívásokkal és névsorokkal, egyesületi közleményekkel együtt számítva.
24. Fekete Lajos (1877): Mi teendő az erdészeti szolgálathoz szükséges szakképzett műszaki segédszemélyzet nevelése érdekében? Erdészeti Lapok. 1877/1. szám. 14–15. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00594/pdf/00594_013-031.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 05.
25. Fekete (1877): 15. old.
26. Fekete (1877): 25–26. old.
27. Fekete (1877): 31. old.
28. Az erdőtörvényjavaslat az Országos Erdészeti-Egyesület szövegezése szerint. 1877/3. szám. 141. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00596/pdf/00596_137-151.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
29. Az erdőtörvényjavaslat (1877): 145. old.
30. Kollwenz (1976): 204. old.; Trefort Ágoston (1878): Az erdészeti államvizsgák megtartása ügyében kiadott szabályrendelet. Erdészeti államvizsgálatibizonyítvány. Erdészeti Lapok. 1877/5. szám. 309–315 old.; http://erdeszetilapok.oszk.hu/01279/pdf/01279_309-313.pdf; http://erdeszetilapok.oszk.hu/01279/pdf/01279_313-315.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
31. Kollwenz (1976): 203. old.

32. Kollwenz (2003): 65–66. old.
33. Tisza Lajos (1878): Az Országos Erdészeti-Egyesület által a földművelési ministeriumhoz intézett előterjesztés az erdőőri szakoktatás ügyében. Erdészeti Lapok. 1878/5. szám. 293. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/01279/pdf/01279_292-296.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
34. Az 1879. évi XXXI. tc. Erdőtörvény. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87900031.TV>; Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
35. Kollwenz (1976): 204. old.
36. Tisza Lajos elnöki beszéde az Országos Erdészeti-Egyesület 1881. évi rendes közgyűlésén. 1881/12. szám. 985. old. <http://erdeszetilapok.oszk.hu/00651/pdf/0979-0989.pdf>; Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
37. Kollwenz (1976): 204–205. old.
38. Horváth Sándor (1883): Az első erdőőri szakiskola. Erdészeti Lapok. 1883/10. szám. 810. old. <http://erdeszetilapok.oszk.hu/01288/pdf/809-817.pdf>; Letöltés ideje: 2018. 10. 04.
39. Horváth (1883): 813. old.
40. Kollwenz (1976): 205. old.
41. Kollwenz Ödön (1987): Ásotthalom jelentősége az alsófokú erdészeti oktatásban. Erdészettörténeti Közlemények. 1987/13–14. szám. 55. old. http://epa.oszk.hu/02400/02451/00009/pdf/EPA02451_Erdeszettortenei_Kozlemenyek_13-14_1987_052-064.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 17.
42. Kollwenz (1976): 205. old.

FELHASZNÁLT IRODALOM/REFERENCES

- Az erdőtüvényjavaslat az Országos Erdészeti-Egyesület szövegezése szerint. 1877/3. szám. 137–151. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00596/pdf/00596_137-151.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
- Az 1879. évi XXXI. törvény cikk. Erdőtörvény. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87900031.TV>; Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
- Erdődi Adolf (1862): Igénytelen megjegyzések az álladalmi erdőszeti közvizsgálatok ügyében. Erdészeti Lapok. 1862/5. szám. 142–157. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00006/pdf/EL_1862_05_142-157.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 05.
- Fekete Lajos (1877): Mi teendő az erdészeti szolgálathoz szükséges szakképzett műszaki segédzemélyzet nevelése érdekében? Erdészeti Lapok. 1877/1. szám. 13–31. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00594/pdf/00594_013-031.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 05.
- Fuchs Frigyes (1861): Magyarország őserdei. Erdészettörténeti Közlemények. 2001 51. szám.
- Hazai gazdasági és erdőszeti tanintézetek ügye. Kivonat az orsz. Magyar gazdasági Egyesület f. é. Április 7-én tartott igazg. választmányi ülésének jegyzőkönyvéből. Erdészeti Lapok. 1863/6. szám. 227–235. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00345/pdf/00345_227-235.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 04.

- Halász Aladár (2002): Fuchs Frigyes Magyarország őserdei. Erdészeti Lapok. 2002/5. szám. 145–146. old.
- Hideghéthy Antal (1863): Az országos mező- és erdőgazdasági tanügy érdekében. Erdészeti Lapok. 1863/2. szám. 33–60. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00015/pdf/EL_1863_02_033-060.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 04.
- Horváth Sándor (1883): Az első erdőőri szakiskola. Erdészeti Lapok. 1883/10. szám. 809–817. old. <http://erdeszetilapok.oszk.hu/01288/pdf/809-817.pdf>; Letöltés ideje: 2018. 10. 04.
- M. (1863): Nézeteink az erdőgazdasági tanügy néhány pontjait illetőleg, vonatkozva Hideghéthy Antal úr előterjesztésére. Erdészeti Lapok. 1863/3. szám. 103–112. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00342/pdf/00342_103-112.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
- Magyar Eszter (1997): Az erdész szakemberek képzése a hivatalos szakoktatási intézmények megjelenése előtt. Erdészettörténeti Közlemények. 1997/32. szám. 3–23. old.
- Kollwenz Ödön (1976): Az alsó- és középfokú erdészeti szakoktatás és az erdészeti szakmunkásképzés története. Agrártörténeti Szemle. 1976/1–2. szám. 201–231. old. http://real-j.mtak.hu/1345/1/AGRARTORTSZLE_18.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 15.
- Kollwenz Ödön (1987): Ásotthalom jelentősége az alsófokú erdészeti oktatásban. Erdészettörténeti Közlemények. 1987/13–14. szám. 52–64. old. http://epa.oszk.hu/02400/02451/00009/pdf/EPA02451_Erdeszettortenet_i_Kozlemenyek_13-14_1987_052-064.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 17.
- Kollwenz Ödön (2003): A kisebb erdőgazdaságok kezelésére alkalmas szakemberek iránti igény kielégítése. A középfokú erdészeti oktatás kialakulása. Erdészettörténeti Közlemények. 2003/60. szám. 65–84. old. http://epa.oszk.hu/02400/02451/00075/pdf/EPA02451_Erdeszettortenet_i_Kozlemenyek_60_2003_065_084.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 17.
- Mészáros István–Pukánszky Béla–Németh András (2001): Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe. Osiris. Budapest.
- Szinnyei József (1891): Magyar írók élete és munkái I–XIV. Hornyánszky, Bp. 1891–1914. <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/d/d04096.htm>; Letöltés ideje: 2018. 10. 11.
- Tisza Lajos (1878): Az Országos Erdészeti-Egyesület által a földművelési miniszteriumhoz intézett előterjesztés az erdőőri szakoktatás ügyében. Erdészeti Lapok. 1878/5. szám. 292–296. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/01279/pdf/01279_292-296.pdf; Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
- Tisza Lajos elnöki beszéde az Országos Erdészeti-Egyesület 1881. évi rendes közgyűlésén. 1881/12. szám. 979–989. old. <http://erdeszetilapok.oszk.hu/00651/pdf/0979-0989.pdf>; Letöltés ideje: 2018. 10. 09.
- Trefort Ágoston (1878): Az erdészeti államvizsgák megtartása ügyében kiadott szabályrendelet. Erdészeti államvizsgálati bizonyítvány. Erdészeti Lapok. 1878/5. szám. 309–315. old. http://erdeszetilapok.oszk.hu/01279/pdf/01279_309-313.pdf; http://erdeszetilapok.oszk.hu/01279/pdf/01279_313-315.pdf Letöltés ideje: 2018. 10. 09.